

TQM d.o.o. Lukavac
Institut za kvalitet, standardizaciju i ekologiju
Modrac b.b., 75300 Lukavac
Identifikacioni broj: 4209977290008
PDV broj: 209977290008
tel/fax: +387 35 553 999
tel/fax: +387 35 554 444
tel/fax: +387 35 554 445
mob: +387 61 560 878
mail: info@tqm.ba
web: www.tqm.ba

PLAN UPRAVLJANJA OTPADOM
MADI d.o.o. Tešanj
Farma za uzgoj matičnog jata pilenki
Potočani (3 objekta)

Registarski broj: 10-171-1/23

Broj protokola: 3255/23

OPŠTI PODACI:

Podnosilac zahtjeva: „MADI“ d.o.o. Tešanj

Poslovna zona Vila br. 16, 74260 Tešanj

Projekat: Plan upravljanja otpadom za Farmu za uzgoj
matičnog jata pilenki, Potočani (3 objekta)

Registarski broj: 10-139/23

Broj protokola: 3255/23

Datum dokumenta: 09.06.2023.

Izvršilac: TQM d.o.o. Lukavac

Institut za kvalitet, standardizaciju i ekologiju

Modrac b.b., 75300 Lukavac

Identifikacioni broj: 4209977290008

PDV broj: 209977290008

tel/fax: +387 35 553 999, 554-444, 554-445

web: www.tqm.ba, email: info@tqm.ba

SADRŽAJ

Uvod	4
1. NAZIV I ADRESA OPERATORA / INVESTITORA	5
2. DEFINICIJE	6
3. LOKACIJA POGONA I POSTROJENJA	7
4. OPIS POGONA I POSTROJENJA I AKTIVNOSTI (PLAN, TEHNIČKI OPIS RADA ITD.)...	8
5. DOKUMENTACIJA O OTPADU KOJI PROIZVODI PREDUZEĆE (PORIJEKLO, VRSTE OTPADA U SKLADU SA LISTOM OTPADA, SASTAV I KOLIČINA)	10
6. MJERE KOJE SE TREBAJU PREDUZETI RADI SPRJEČAVANJA PROIZVODNJE OTPADA, POSEBNO KADA SE RADI O OPASNOM OTPADU	17
6.1. Mjere za sprečavanje nastanka otpada	17
6.2. Mjere za prikupljanje otpada	18
7. ODVAJANJE OTPADA	18
8. ODLAGANJE OTPADA NA ODLAGALIŠTU	20
9. METODE TRETMANA I/ILI ODLAGANJA.....	21
9.1. Ponovno korištenje i/ili recikliranje otpada	21
9.2. Tretman otpada.....	21
9.3. Konačno odlaganje otpada.....	22
9.4. Ostale mjere za upravljanje otpadom	22
9.5. Evidencija otpada	22
9.6. Osoba odgovorna za poslove upravljanja otpadom	23
9.7. Pomoćna oprema i prevencija nastanka otpada	23

Uvod

Na osnovu odredbe člana 19. Zakona o upravljanju otpadom ("Sl.novine FBiH", br: 33/03; 72/09), Plan upravljanja otpadom je zakonska obaveza svakog operatora postrojenja za koje je potrebna okolinska dozvola. Plan upravljanja otpadom za **Farmu MADI d.o.o. Tešanj, Potočani** određuje: način, prihvata i upravljanje nastalim otpadom. Takođe, planom se definišu aktivnosti za dugoročni način upravljanja otpadom, mogućnosti njegove prilagodbe u slučaju izmjena tehnološkog procesa uz uvažavanje, najčešće, ekonomskih ograničenja.

Svrha izrade Plana upravljanja otpadom na predmetnoj lokaciji je prikaz tokova otpada od njegovog nastanka, način sakupljanja, prijevoza, tretmana kao i trenutnog i konačnog odlaganja, na način najmanjeg mogućeg negativnog utjecaja na okoliš.

Planom se posebno reguliraju slijedeće aktivnosti:

- načini i procedure upravljanja otpadom i sekundarnim sirovinama;
- zaštita okoliša od ispuštanja ili nekontroliranog odlaganja otpada.

Doneseni Plan aktivnosti operator je dužan ažurirati svake pete godine ili nakon značajnije promjene u radu postrojenja. Prije roka ažuriranja potrebno je vršiti stalni proces revizije postignutih ciljeva i pratiti nastala poboljšanja, takođe, korektivne mjere poduzeti u slučaju ne postizanja postavljenih ciljeva.

Plana upravljanja otpadom prema navedenom članu Zakona treba da sadrži:

- dokumentaciju o otpadu koji proizvodi preduzeće (porijeklo, vrste otpada u skladu sa listom otpada, sastav, količina);
- mjere koje se trebaju poduzeti radi sprječavanja proizvodnje otpada, posebno kada se radi o opasnom otpadu;
- odvajanje otpada, posebno opasnog otpada od druge vrste otpada i od otpada koji će se ponovo koristiti;
- odlaganje otpada na deponiji;
- metode tretmana i/ili odlaganja.

Postojeće stanje i način upravljanja otpadom analizirano je na osnovu obilaska lokacije, praćenja procesa rada i analize rukovođenja.

1. NAZIV I ADRESA OPERATORA / INVESTITORA

Osnovni podaci o nazivu i adresi operatora/investitora MADI d.o.o. Tešanj prikazani su u tabeli 1.

Tabela 1. Osnovni podaci o operateru/investitoru

1.	Naziv investitora	MADI d.o.o. Tešanj
2.	Adresa investitora	Poslovna zona Vila br. 16, 74260 Tešanj
3.	Lokacija objekta	Farma Potočani
5.	Pravni oblik	Društvo sa ograničenom odgovornošću - d.o.o.
6.	JIB	4218043630008
7.	Kontakt osoba	Haris Muratović
8.	Tel: Fax:	+387 61 612 024 +387 32 656 451
9.	E - mail	haris.muratovic@madi.ba

2. DEFINICIJE

Za potrebe ovog Plana koriste se slijedeće definicije:

Upravljanje otpadom – podrazumijeva sistem aktivnosti i radnji vezanih za otpad, uključujući prevenciju nastanka otpada smanjivanje količine otpada i njegovih opasnih karakteristika, tretman otpada, planiranje i kontrolu aktivnosti i procesa upravljanja otpadom, kao i smanjivanje njegovog štetnog uticaja na okoliš, te postupanje s otpadom po gospodarskim načelima;

Otpad – označava materije ili predmete koje vlasnik odlaže, namjerava odložiti ili setraži da budu odložene u skladu sa jednom od kategorija otpada propisanim Pravilnikom o kategorijama otpada sa listama („Službene novine FBiH“, br. 9/05.).

Komunalni otpad – je otpad iz domaćinstva kao i drugi otpad koji je zbog svoje prirode ili sastava sličan otpadu iz domaćinstva

Tehnološke otpadne vode – su tekuće mješavine s bilo kakvim sadržajem ulja i masti

Otpadni muljevi – su tekuće, polutekuće tvari koji potječu iz različitih aktivnosti, a koji su tijekom korištenja postali neprikladni za upotrebu prema prvobitnoj namjeni (talog separatora ulja i masti, septičke jame)

Recikliranje otpada – je djelatnost ponovne obrade otpada u proizvodnom procesu, uključujući i organsko recikliranje, ali ne korištenje u energetske svrhe

Odlaganje otpada – je djelatnost kontroliranog, trajnog odlaganja otpada nagrađevine za odlaganje-odlagališta ili bilo koju od djelatnosti trajnog odlaganja otpada.

3. LOKACIJA POGONA I POSTROJENJA

Sadržaj Zahtjeva za izdavanje okolinske dozvole propisan je članom 86. Zakona o zaštiti okoliša („Službene Novine FBiH“ br. 15/21), Uredbom kojom se utvrđuju pogoni i postrojenja koja moraju imati okolinsku dozvolu – Prilog III („Službene Novine FBiH“ br. 51/21). Obaveza ishodovanja okolišnog dopuštenja za MADI d.o.o. Tešanj, farma Potočani od 30.000 jedinki (10.000 po objektu) - uzgoj matičnog jata - pilenki teške roditeljske linije, proizilazi iz Prilog-a II Uredbe - Lista pogona i postrojenja za koje kantonalno ministarstvo izdaje okolinsku dozvolu pod tačkom 5. druge aktivnosti odnosno pod tačkom 5.6. intenzivan uzgoj od 20.000 – 60.000 mjesta za perad

Farma za uzgoj matičnog jata pilenki nalazi se na lokaciji općine Tešanj K.O. Jelah, u naselju Potočani na parcelama K.Č. 1638/2 – ZK izvadak broj: 4420 K.O. Jelah i K.Č. 1655/1 – ZK izvadak broj: 3810 K.O. Jelah.

Slika 1. Makrolokacija farme za uzgoj matičnog jata pilenki MADI d.o.o. Tešanj, Potočani

4. OPIS POGONA I POSTROJENJA I AKTIVNOSTI (PLAN, TEHNIČKI OPIS RADA ITD.)

Kompleks objekata za uzgoj matičnog jata - pilenki teške roditeljske linije, od čega su tri objekta planirana za uzgoj kokošaka, a jedan objekat za uzgoj pijetlova, čine sljedeći sadržaji:

- tri objekta za uzgoj kokošaka gabaritnih dimenzija 88,00 x 15,00 metara, spratnosti prizemlje koji su unutrašnjim rasporedom i namjenom identični. U objektima se nalaze prostori za uzgoj kokošaka (uzgoj matičnog jata - pilenki teške roditeljske linije) i predprostor - manipulativni dio;
- objekti za privremeno prikupljanje krutog otpada (armirano-betonska nepropusna laguna,) i tečnog otpada (sabirna/osočna jama) iz tehnološkog procesa;
- septička jama bez preliva, za odvodnju i tretman sanitarno-fekalnih otpadnih voda sa povremenim pražnjenjem i čišćenjem od strane ovlaštenog komunalnog preduzeća;
- tehnološka oprema koju čine:
 - oprema za transport hrane u objektu i oprema za osvjtljenje;
 - oprema sistema za napajanje: nip (sistem, filter za vodu, dozator sistem);
 - vertikalni silosi za čuvanje hrane za roditeljske piliće, kapacitet silosa je cca 20 tona koncentratne hrane/koncentrata;
 - sistem grijanja proizvodnog prostora vrši se putem kotlovnice na ugalj;
 - oprema sistema za ventilaciju prostora i hlađenje;
 - oprema za rezervni izvor električne energije;
 - ostala pomoćna oprema, alati, pribor i instrumenti.
- manipulativne površine unutar kruga kompleksa sa prilaznim putem, internim saobraćajnicama i parkingom.

Tehnološki proces na predmetnoj lokaciji i počinje pripremom objekta za eksploataciju. Priprema objekta se sastoji od neophodne popravke objekta i kontrole procesne opreme, čišćenja, pranja, dezinfekcije i biološkog odmora. Nakon čišćenja i dezinfekcije, po podu objekta se razastire stelja koja vrši funkciju toplinskog izolatora i hidrofилne tvari koja upija vlagu.

Nakon adekvatno provedene pripreme objekta vrši se useljavanje objekta uzgojnim materijalom roditeljskih jedinki oba spola (kokice i pijetlovi).

U ovom farmskom kompleksu provodi se uzgoj roditeljskih jedinki starosti do 22 nedjelje, odnosno od 1 dan starosti do 154 dana. U ovoj fazi perad se drži na pažljivo kontrolisanom programu hranjenja i svjetlosnog režima koji je dizajniran tako da spriječi prekoračenje željene težine peradi. U ovoj fazi perad se uzgaja od 1 dana do predpronosa, tj. priprema se za spajanje muških i ženskih jedinki i produkciju rasplodnih jaja, što predstavlja kasniju fazu uzgoja jata koja će se obavljati na drugoj lokaciji. Nakon navršene 22 sedmice starosti jedinki završava se uzgoj do faze predpronosa

nakon čega se roditeljske jedinke iseljavaju iz objekta. Nakon iseljavanja pristupa se izdubravanju, čišćenju, pranju i dezinfekciji objekata te pripremi za naredni ciklus.

Biološki odmor objekata traje od 14 do 21 dan. Dakle, godišnje je moguć boravak i proizvodnja za dva turnusa živine.

Tabela 2. Tehnološko-proizvodni pokazatelji uzgoja pilića na predmetnoj farmi

R.b.	Tehnološko-proizvodni pokazatelji	Normativ/proizvodni ciklus
1.	Trajanje proizvodnog ciklusa (sedmica)	22
2.	Broj proizvedenih ciklusa godišnje	2
3.	Ukupan broj nosilica - jedinki	30.000
4.	Gustina nasljenosti (broj jedinki/m ²)	16 kg žive mase po m ² 7-9 jedinki po m ²
5.	Uginuće u proizvodnji - mortalitet %	Tehnološki mortalitet 5%
6.	Dnevna potrošnja vode po jedinci (l/turnus)	20
7.	Dnevna potrošnja hrane po jedinki (kg/turnus)	10
8.	Proizvodnja đubreta (m ³ đubriva/m ² /turnusu)	0,017
9.	Proizvodnja prostirke (m ³ prostirke/m ² /turnusu)	0,0125

5. DOKUMENTACIJA O OTPADU KOJI PROIZVODI PREDUZEĆE (PORIJEKLO, VRSTE OTPADA U SKLADU SA LISTOM OTPADA, SASTAV I KOLIČINA)

U svrhu monitoringa čvrstog otpada koji će nastajati i nastaje na lokaciji Farme za uzgoj matičnog jata pilenki Potočani, općina Tešanj je donio Plan upravljanja otpadom kojim se obezbjeđuje: smanjenje otpada po količini, tretiranje nastalog otpada na način kojim se osigurava povrat sirovinskog materijala, redovang odvoz otpada sa lokacije i smanjenje od rizika zagađenja: vode, zraka i tla. Također, imenovana je odgovorna osoba za sprovođenje donešenog Plana upravljanja upravljanja otpadom, a koja je u obavezi vođenja pismenih zabilješki - Dnevnika rada o količini nastalog otpada po kategorijama u skladu sa listom otpada, čišćenja i održavanja mašina, čišćenja slivnika, rešetki i kanalizacione mreže. Za potrebe zbrinjavanja različitih vrsta otpada, MADI d.o.o. Tešanj je sklopio ugovor za zbrinjavanje opasnog otpada. Monitoring nastanka čvrstog otpada vršiti na mjesečnom nivou koji treba biti osnova za izradu godišnjeg izvještaja.

Tokom redovnog rada postrojenja farme Investitor je obavezan, u skladu sa odredbama člana 19. Zakona o zaštiti okoliša i odredbama člana 19. Zakona o upravljanju otpadom, poduzeti adekvatne mjere za upravljanje otpadom i osigurati osnovne mjere u cilju sprečavanja stvaranja otpada, recikliranja i tretiranja otpada za ponovnu upotrebu, ekstrakciju sirovina i moguće energije, te sigurno odlaganje.

Farma ne koristi sirovine, materijale i supstance koje bi svojim emisijama ili sadržajem toksičnih supstanci mogle negativno uticati na kvalitet okoliša i zbog toga se ne očekuju značajniji negativni uticaji na kvalitet okoliša tokom njenog korištenja i nakon eventualnog prestanka korištenja za navedenu namjenu.

Najčešći vid nastajanja otpada tokom redovnog rada farme javit će se pri radovima održavanja i čišćenja objekata, pristupnog puta od strane ovlaštenih kompanija radnika i mehanizacije te usljed akcidentnih situacija tj. havarija na objektima. Razlikujemo kruti i tečni otpad.

Kruti otpad nastaje prilikom održavanja objekata (gume, metalni otpad, ambalaža onečišćena opasnim materijama, masne krpe, komunalni otpad, istrošeni toneri, elektronički i elektronski otpad), te u taložniku (istaložene suspendirane tvari).

Tečni otpad (zauljene otpadne vode, motorna ulja i masti, lake tekućine i naftni derivati i sl.) nastaje tokom održavanja objekata usljed kretanja mehanizacije i remonta opreme u strojaru te u septičkoj jami i separatoru ulja i masti (muljevi).

Vrste otpada s obzirom na djelatnost iz koje potiče, koji se javljaju tokom redovnog rada postrojenja, date su u sljedećoj tabeli (Tabela 4).

Tabela 3. Vrste otpada s obzirom na djelatnost

02 00 00	Otpad iz poljoprivrede, vrtlarstva, proizvodnje vodenih kultura, šumarstva, lova i ribarstva, pripremanja hrane i prerade
13 00 00	Otpadna tečna goriva i ulja (osim jestivog ulja, i otpad iz grupa 05, 12 i 19)
15 00 00	Otpadna ambalaža; apsorbensi, materijali za upijanje, filterski materijala i zaštitna odjeća koja nije specificirana na drugi način
18 00 00	Otpad koji nastaje kod zaštite zdravlja ljudi i životinja i/ili srodnih istraživanja (isključujući otpad iz domaćinstava i restorana koji ne potiče iz neposredne zdravstvene zaštite)
19 00 00	Otpad iz postrojenja za upravljanje otpadom, postrojenja za prečišćavanje gradskih otpadnih voda i pripremu vode za piće i industrijsku upotrebu
20 00 00	Komunalni otpad (otpad iz domaćinstava i slični otpad iz industrijskih i zanatskih pogona i iz ustanova) uključujući odvojeno prikupljene sastojke

Kruti otpad koji nastaje na farmi (stelja, feces) je koristan otpad jer se koristi kao gnojivo. Omjer stelje i fecesa u ukupnoj površini gnojiva iznosi cca 60/40 %. Ovaj otpad će se odmah po završetku turnusa odvlačiti sa navedene lokacije na poljoprivredno zemljište. U tu svrhu Investitor će osigurati dovoljne površine poljoprivrednog zemljišta za primjenu gnoja, sklopit će privremene ugovore o preuzimanju gnoja sa trećom stranom (Poljoprivredno dobro). U većini slučajeva gnoj će koristiti obližnji vlasnici poljoprivrednih zemljišta. Ugovorene partnere Investitor će upoznati sa pravilnom upotrebom peradarskog gnoja. U slučaju dužeg zadržavanja stelje na lokaciji, ista će se morati deponovati na uređenom prostoru.

Otpad najviše nastaje prilikom uklanjanja hrane i gnoja nakon svakog ciklusa, zatim tokom pojedinog ciklusa (dok je perad u farmi nužno je redovno uklanjati lešine, rasutu hranu), prilikom čišćenja farme po završenom turnusu i dr.

Kao otpad na farmi za tov brojlera javljaju se uginuli brojleri. Mortalitet u tovu brojlera u toku jednog turnusa 5,0% od ukupnog broja brojlera. Navedeni proces obavlja Veterinarska služba u vlasništvu društva MADI d.o.o. Tešanj.

Otpad koji nastaje od liječenja i prevencije bolesti vraća se u nadležnu veterinarsku službu koja će ovaj otpad zbrinjavati preko ovlaštene kompanije za prikupljanje i zbrinjavanje ove vrste otpada. Količine ovog otpada su veoma male i procjenjuje se da će iznositi svega cca 5 kg.

Toplotna energija za zagrijavanje radnih prostorija se obezbjeđuje preko kotlovnice gdje se kao gorivo koristi ugalj..

Komunalni otpad će se sakupljati u namjenski kontejner, kantu za tu vrstu otpada i povremeno će ga odvoziti JP RAD d.d. Tešanj.

Lista sa šiframa otpada sa sastavom, količinom, mjestom nastanka i prikupljanja, vrstama transporta do privremenog i/ili krajnjeg mjesta zbrinjavanja kao i mjesto krajnjeg zbrinjavanja svih kategorija otpada koji nastaje tijekom rada postrojenja u periodu od jedne godine, prikazana je u sljedećoj tabeli (tabela 4.), a količine otpada su date na godišnjem nivou.

Tabela 4. – Lista otpada sa šiframa, mjestom nastanka i prikupljanja, mjesto krajnjeg zbrinjavanja

Neopasni otpad

Otpadni materijal	Broj pod kojim se otpad vodi u Pravilniku o kategorijama otpada sa listama	Porijeklo otpada	Primarno mjesto nastajanja
02 OTPAD IZ POLJOPRIVREDE, VRTLARSTVA, PROIZVODNJE VODENIH KULTURA, ŠUMARSTVA, LOVA I RIBARSTVA, PRIPREMANJA HRANE I PRERADE			
02 01 Otpad iz poljoprivrede, vrtlarstva, proizvodnje vodenih kultura, šumarstva, lova i ribarstva			
Talozi od ispiranja i čišćenja	02 01 01	Otpadna tehnološka voda nastala prilikom čišćenja i dezinfekcije objekata	Objekti za uzgoj roditeljskih jata - 4x
Otpadna životinjska tkiva	02 01 02	Uginule pilenke/koke-leševi	Objekti za uzgoj roditeljskih jata - 4x
Životinjske fekalije, urin i gnoj (uključujući pokvarenu slamu), efluenti, koji se posebno sakupljaju i obrađuju izvan kruga njihovog nastanka	02 01 06	Otpad nastao kao nus produkt metaboličkih procesa pilenki i iskorištena stelja (sitna piljevina) - suhi otpad	
Otpad od hemikalija koje se koriste u poljoprivredi a koji nije naveden pod 02 01 08	02 01 09	Hemikalnije koje se koriste prilikom čišćenja i dezinfekcije objekata u sklopu tehnoloških otpadnih voda	
15 OTPADNA AMBALAŽA; APSORBENSI, MATERIJALI ZA UPIJANJE, FILTERSKI MATERIJALI, ZAŠTITNA ODJEĆA KOJA NIJE SPECIFICIRANA NA DRUGI NAČIN			
15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad)			
Ambalaža od papira i kartona	15 01 01	Otpadna ambalaža od sirovine i pomoćnih materija, hrane za pilenke i sl.	Mjesta gdje se vrši prihvata hrane i sl. i doziranje
Tekstilna ambalaža	15 01 09	Otpadna ambalaža od sirovine i pomoćnih materija, hrane za pilenke i sl.	Mjesta gdje se vrši prihvata hrane i sl. i doziranje

18 OTPAD KOJI NASTAJE KOD ZAŠTITE ZDRAVLJA LJUDI I ŽIVOTINJA I/ILI SRODNIH ISTRAŽIVANJA isključujući otpad iz domaćinstava i restorana koji ne potiče iz neposredne zdravstvene zaštite)			
18 02 otpad od istraživanja, dijagnosticiranja, liječenja ili prevencije bolesti u životinja			
Otpad čije sakupljanje i odlaganje ne podliježe specijalnim zahtjevima radi prevencije infekcije	18 02 03	Otpad nastao prilikom redovnih ili eventualno potrebnih aktivnosti koje provodi Veterinarska služba	#1
Lijekovi koji nisu navedeni pod 18 02 07	18 02 08		#1
20 KOMUNALNI OTPAD (OTPAD IZ DOMAĆINSTAVA I SLIČNI OTPAD IZ INDUSTRIJSKIH I ZANATSKIH POGONA I IZ USTANOVA) UKLJUČUJUĆI ODVOJENO PRIKUPLJENE SASTOJKE			
20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01)			
Papir i karton	20 01 01	Otpadni papir i karton	Izvan predmetnog pogona u zajedničkoj upravnoj zgradi
Sredstva za pranje koja nisu navedena pod 20 01 29	20 01 30	Sastavni dio otpadnih tehnoloških voda iz objekata u kojima se vrši čišćenje i dezinfekcija	Objekti u kojima se vrši čišćenje
20 KOMUNALNI OTPAD (OTPAD IZ DOMAĆINSTAVA I SLIČNI OTPAD IZ INDUSTRIJSKIH I ZANATSKIH POGONA I IZ USTANOVA) UKLJUČUJUĆI ODVOJENO PRIKUPLJENE SASTOJKE			
20 03 Ostali komunalni otpad			
Miješani komunalni otpad	20 03 01	Otpad od radnika	Izvan predmetnog pogona u zajedničkoj upravnoj zgradi
Muljevi iz septičkih jama	20 03 04	Muljevi iz septičke jame za prihvrat sanitarno-fekalnih voda	Vodonepropusna septička jama za prihvrat sanitarno-fekalnih voda

Opasni otpad

Otpadni materijal	Broj pod kojim se otpad vodi u Pravilniku o kategorijama otpada sa listama	Porijeklo otpada	Primarno mjesto nastajanja
02 OTPAD IZ POLJOPRIVREDE, VRTLARSTVA, PROIZVODNJE VODENIH KULTURA, ŠUMARSTVA, LOVA I RIBARSTVA, PRIPREMANJA HRANE I PRERADE			
02 01 Otpad iz poljoprivrede, vrtlarstva, proizvodnje vodenih kultura, šumarstva, lova i ribarstva			
Otpad od hemikalija koje se koriste u poljoprivredi a koji sadrži opasne materije	02 01 08*	Otpadna tehnološka voda od čišćenja i dezinfekcije objekata za uzgoj matičnih jata nakon turnusa, onečišćena hemikalijama koje sadrže opasne materije	Objekti za uzgoj-u toku čišćenja nakon turnusa u sastavu otpadnih tehnoloških voda
15 OTPADNA AMBALAŽA; APSORBENSI, MATERIJALI ZA UPIJANJE, FILTERSKI MATERIJALI I ZAŠTITNA ODJEĆA KOJA NIJE SPECIFIRANA NA DRUGI NAČIN			
15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad)			
Ambalaža koja sadrži ostatke opasnih materije ili je onečišćena opasnim materijama	15 01 10*	Ambalaža od sredstva za fumigaciju, od sredstava za dezinfekciju i sl.	Objekti za uzgoj matičnog jata i fumigaciju
15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća			
Apsorbensi, filterski materijali (uključujući filtere za ulja koji nisu na drugi način specificirani), materijali za upijanje i zaštitna odjeća onečišćena opasnim materijama	15 02 02*	Materijali koji se koriste za prikupljanje eventualno prosutih ulja i goriva na manipulativnim putevima za vozila koji su neasfaltirani	Manipulacione neasfaltirane površine predmetne Farme oko predmetnih objekata (samo u slučaju akcidenata u saobraćaju koji je minimalan u krugu predmetnog objekta)
18 OTPAD KOJI NASTAJE KOD ZAŠTITE ZDRAVLJA LJUDI I ŽIVOTINJA I/ILI SRODNIH ISTRAŽIVANJA (isključujući otpad iz domaćinstava i restorana koji ne potiče iz neposredne zdravstvene zaštite)			
18 02 otpad od istraživanja, dijagnosticiranja, liječenja ili prevencije bolesti u životinja			

Ostali otpad čije sakupljanje i odlaganje podliježe specijalnim zahtjevima radi prevencije infekcije	18 02 02*	Otpad od lijekova kojima se po potrebi ili preventivno tretiraju životinje tj koke od strane Veterinarske službe	#1
20 KOMUNALNI OTPAD (OTPAD IZ DOMAĆINSTAVA I SLIČNI OTPAD IZ INDUSTRIJSKIH I ZANATSKIH POGONA I IZ USTANOVA) UKLJUČUJUĆI ODVOJENO PRIKUPLJENE SASTOJKE			
20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01)			
Fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu	20 01 21*	Otpad od održavanja pogona-najčešće rasvjeta	Objekti predmetnog pogona
Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente	20 01 35*	Otpad od održavanja pogona-najčešće rasvjeta	Objekti predmetnog pogona

Operator za opasni otpad označen zvjezdicom (*) mora:

- voditi evidenciju o količinama po vrstama opasnog otpada,
- vršiti odvojeno sakupljanje po vrsti, odnosno kategoriji otpada,
- skupljaču predati prateći list za opasni otpad s podacima o vrsti, količini, porijeklu i načinu pakovanja opasnog otpada,
- čuvati evidenciju najmanje 5 godina,
- prema potrebi evidenciju staviti na uvid inspektoru zaštite okoliša.

#1 Poslove koji kao rezultat mogu proizvoditi navedeni otpad obavlja ovlaštena Veterinarska služba u vlasništvu MADI d.o.o., koja nakon obavljene aktivnosti otpad u namjenskim vodonepropusnim posudama/vrećama odnosi sa sobom i odlaže isti na adekvatan način u krugu vlastite lokacije. Tako da ova vrsta otpada ne zaostaje na lokaciji predmetnog pogona. Navedeni otpad se zbrinjava u okviru navedene Veterinarske službe od strane ovlaštene organizacije.

#2 Pod navedenim otpadom se pretežno podrazumijeva otpad koji nastaje pri zamjeni dotrajalog osvjetljenja. Obzirom da se biraju kvalitetne svjetiljke to se dešava veoma rijetko, ali kada se desi navedene poslove obavlja ovlaštena služba održavanja u sklopu društva MADI d.o.o. a koja se nalazi na drugoj lokaciji, te nastali otpad adekvatno odmah po zamjeni dotrajalih dijelova na adekvatan način odnosi sa predmetne lokacije i propisno odlaže na lokaciji matičnog pogona.

Predmetni kompleks/pogon Farme, tj. društvo MADI d.o.o. Tešanj, u čijem vlasništvu se isti nalazi, ima sklopljene sljedeće ugovore za zbrinjavanje nastalog otpada na premetnoj lokaciji:

- Ugovor za odvoz opasnog otpada sa ovlaštenom firmom za odvoz i zbrinjavanje opasnog i neopasnog otpada AIDA-COMMERCE d.o.o. Sarajevo i
- Ugovor za odvoz komunalnog otpada sa nadležnim komunalnim preduzećem JP „RAD“ d.d. Tešanj.

Navedeni ugovori dati u prilogu Zahtjeva za izdavanje/obnavljanje okolinske dozvolu.

Upravljanje otpadom koji nastaje pri ovoj djelatnosti vrši se, prema Zakonu o upravljanju otpadom ("Službene novine FBiH", br. 33/03; 72/09), Pravilniku o kategorijama otpada sa listama ("Službene novine FBiH", br. 09/05), Uredbi o selektivnom prikupljanju, pakovanju i označavanju otpada ("Službene novine FBiH", br. 38/06), klasificiranjem otpada i predavanjem organizacijama ovlaštenim za zbrinjavanje pojedinih vrsta otpada. U skladu sa članom 4. Pravilnika, za potrebe upravljanja otpadom, proizvođač otpada je klasificirao otpad koji nastaje na lokaciji ovog pogona i postrojenja. Otpad označen (*) se prema Pravilniku smatra opasnim otpadom.

6. MJERE KOJE SE TREBAJU PREDUZETI RADI SPRJEČAVANJA PROIZVODNJE OTPADA, POSEBNO KADA SE RADI O OPASNOM OTPADU

Cilj mjera za upravljanje otpadom je osiguranje uslova za sprječavanje nastajanja otpada, omogućavanje prerade otpada za njegovu ponovnu upotrebu, izdvajanje korisnih materijala i njihovo korištenje za proizvodnju energije i sigurno odlaganje otpada. Također, MADI d.o.o. Tešanj imenovala je stručnu i odgovornu osobu za izradu, ažuriranje i sprovođenje Plana upravljanja otpadom.

Upravljanjem otpadom treba se osigurati:

- minimalno nastajanje otpada odnosno smanjenje ili uklanjanje njegovih opasnih karakteristika,
- smanjenje nastanka otpada po količini,
- selektivno prikupljanje otpada,
- poduzimanje svih neophodnih mjera koje osiguravaju privremeno i konačno odlaganje otpada bez ugrožavanja zdravlja ljudi i bez stvaranja štete ili uzrokovanja značajnijeg rizika po okoliš.

6.1. Mjere za sprečavanje nastanka otpada

U cilju smanjenja nastajanja otpada koji se javlja tokom rada farme za uzgoj pilića, nužno je poduzeti mjere kako bi se smanjilo nastajanje otpada (racionalno korištenje resursa, izdvajanje korisnih materijala i adekvatno privremeno skladištenje otpada). Jedan od ciljeva upravljanja otpadom je kontrolirano odlaganje, sprječavanje neadekvatnog upravljanja otpadom, kontrolirana nabavka i potrošnja sredstava i materijala koji postaju otpad, edukacija o postupanju sa otpadom i sigurno odlaganje otpada uz poduzimanje svih neophodnih mjera na zaštiti ljudi i okoline. Pored provođenja mjera smanjenja količine otpada koja nastaje, uspostave sistema selektivnog prikupljanja i odvajanja otpada radi ponovne upotrebe ili sekundarnog iskorištavanja gdje god je to moguće, neophodno je provesti i mjere osiguravanja prostora za skladište opasnog otpada te pravilnog privremenog skladištenja opasnog otpada do trenutka preuzimanja ove vrste otpada od strane ovlaštene firme. Materijale čijom upotrebom nastaje opasni otpad potrebno je, gdje god je to moguće, zamijeniti materijalima čija upotreba ne generira opasni otpad. Održavanjem i servisiranjem vozila i opreme koja će biti u upotrebi tokom rada farme prema uputstvima proizvođača (preventivna održavanja opreme i vozila produžuju vijek trajanja) bit će minimiziran otpad koji bi inače nastao na farmi. Na smanjenje količina otpada za konačno odlaganje uticat će i izdvajanje reciklabilnog otpada (metal, guma, akumulatori, ulja i zauljeni tečni i kruti otpad) koji će se predavati na reciklažu i daljnje upravljanje ovlaštenim firmama, ukoliko nastane. Otpad koji nastaje u administrativnim kancelarijskim aktivnostima potrebno je odvojeno prikupljati u svrhu ponovne upotrebe ili reciklaže, gdje god je to moguće. Planom upravljanja otpadom identificiraju se sva mjesta gdje nastaje otpad, mjesta na kojima se privremeno odlaže otpad, kao i način daljeg zbrinjavanja otpada.

6.2. Mjere za prikupljanje otpada

Mjere odnosno način prikupljanja otpada dat je u tabeli 4. Lista otpada sa šiframa, mjestom nastanka i prikupljanja, mjesto krajnjeg zbrinjavanja.

7. ODVAJANJE OTPADA

Sve različite vrste otpada koje nastaju na lokaciji farme uzgoja pilića, potrebno je odvojeno prikupljati i pravilno skladištiti do trenutka preuzimanja otpada od strane pravnog lica ovlaštenog za upravljanje pojedinim vrstama otpada.

Radnim uputstvima i sistemskim procedurama, koje donosi operater MADI d.o.o. Tešanj za uzgoj pilića, definisana su mjesta odlaganja svih vrsta otpada.

U nastavku se daju osnovne upute za odvajanje otpada i privremenog skladištenja otpada, a posebno opasnog otpada.

Otpadni materijal mora biti sigurno i bezbjedno skladišten u odgovarajućim kontejnerima. Otpad koji je namijenjen za predaju različitim pravnim licima za upravljanje otpadom mora biti razdvojen. Odvojeno prikupljeni otpad se ne smije miješati jer bi takav postupak ometao ili spriječio aktivnosti na povratu komponenti većine ili cjelokupne količine otpada¹.

Otpad koji se prikuplja po sistemu selektivnog prikupljanja otpada, potrebno je prethodno odvojiti od ostale količine proizvedenog otpada².

Otpad koji u međusobnom kontaktu izaziva hemijske reakcije mora se odvojeno čuvati³.

Otpad koji se transportuje do drugog ovlaštenog lica po potrebi zahtjeva pakiranje u kontejner ili ambalažu prethodno dogovorenu sa prijevoznikom uzimajući u obzir vrstu vozila i prijevoznog sredstva kako bi otpadni materijal bio bezbjedan i kako se ne bi prolio ili rasuo tijekom prijevoza.

Opasni otpad koji se transportuje do drugog ovlaštenog lica pakuje se u adekvatnu zatvorenu posudu koja može izdržati opterećenje svakodnevne upotrebe i umjerene uslove skladištenja i koja sprječava da otpad dođe u kontakt sa okolinom⁴.

Ambalaža i naljepnice koje se koriste za prikupljanje otpada moraju biti izrađene od materijala koji nije reaktivan sa opasnim otpadom. Na lokacijama selektivnog sakupljanja otpada postavljena su upozorenja o obaveznom selektivnom odlaganju otpada. Vrste i izgled naljepnica su definisani kroz posebno uputstvo Operatora⁵.

¹ Član 6. Uredbe o selektivnom prikupljanju, pakovanju i označavanju otpada („Sl. novine FBiH”, br. 38/06)

² Član 6. Uredbe o selektivnom prikupljanju, pakovanju i označavanju otpada („Sl. novine FBiH”, br. 38/06)

³ Član 6. Uredbe o selektivnom prikupljanju, pakovanju i označavanju otpada („Sl. novine FBiH”, br. 38/06)

⁴ Član 7. Uredbe o selektivnom prikupljanju, pakovanju i označavanju otpada („Sl. novine FBiH”, br. 38/06)

⁵ Član 7. Uredbe o selektivnom prikupljanju, pakovanju i označavanju otpada („Sl. novine FBiH”, br. 38/06)

Ako se skladišti otpad za koji sadržaj nije poznat, potrebno je poduzeti mjere koje uključuju ispitivanje i analize u cilju utvrđivanja karakteristika otpada. Do utvrđivanja karakteristika, otpad se tretira kao opasni otpad⁶ i u skladu s Pravilnikom o kategorijama otpada sa listama ima oznaku zvjezdice (*).

Otpad koji se skladišti u zatvorenim kontejnerima ili koji se vizualno ne može identificirati treba biti označen natpisom (etiketom) sadržaja.

Način odvajanja, selektiranja i konačnog predavanja na zbrinjavanje, detaljno su razrađeni za sve organizacione jedinice kroz procedure i uputstva operatera MADI d.o.o. Tešanj.

Konačno zbrinjavanje pojedinih vrsta otpada riješeno je kroz ugovore sa firmama ovlaštenim za ovu vrstu poslova.

Prije prenosa, transporta, povrata komponenti ili odlaganja otpada potrebno je osigurati da se otpad skladišti i po potrebi pakuje na sljedeći način:

- otpad se ne smije prosuti ili rasuti kao rezultat neadekvatnog tretiranja otpada ili prirodnih pojava,
- tečni otpad i procjedne vode se ne smiju ispuštati u odvode, vodene tokove ili okolno zemljište,
- otpad mora biti osiguran od vandalizma, krađe, manipulacije od strane neovlaštenih ljudi i životinja ili bilo koje druge vrste neprilika,
- otpad ne smije ostavljati negativne posljedice na okolinu, niti smije biti uzrok uznemiravanja uslijed razvoja neprijatnih mirisa ili narušavanja estetskih karakteristika i vrijednosti krajolika.

⁶ Prema Pravilniku koji određuje postupanje sa opasnim otpadom koji se ne nalazi na listi otpada ili čiji je sadržaj nepoznat („Sl. novine FBiH“, br. 33/03)

8. ODLAGANJE OTPADA NA ODLAGALIŠTU

U cilju provođenja Plana upravljanja otpadom, odnosno zaštite okoliša te zdravlja i sigurnosti ljudi, neophodno je izvršiti pripremu aktivnosti koje se tiču uspostave privremenog skladišta opasnog otpada. Skladište opasnog otpada mora biti zatvoreno ili ograđeno natkriveno skladište, te mora imati odjeljke/posebne posude kako bi se opasni otpad mogao skladištiti prema grupama i podgrupama.

Sve površine i posude moraju biti nepropusne i otporne na djelovanje opasnog otpada. Skladište opasnog otpada mora biti opremljeno aparatima za gašenje požara i po potrebi drugom sigurnosnom opremom. Opasni otpad se treba skladištiti u posudama, spremnicima ili drugoj ambalaži za čuvanje i prijevoz opasnog otpada koji moraju imati natpis „Opasni otpad“ i naziv vrste opasnog otpada. Posude, spremnici ili druga ambalaža i oznake na njima moraju biti otporne na djelovanje opasnog otpada i sigurni za rukovanje. O grupama i količini skladištenog opasnog otpada mora se voditi evidencija. Plan postupanja u slučaju izvanrednih situacija mora biti istaknut na vidnom mjestu u skladištu opasnog otpada.

Osobe odgovorne za skladište opasnog otpada i za prikupljanje opasnog otpada moraju biti upoznate sa načinom rada, opasnostima i mjerama zaštite na radu i zaštite okoliša, kroz redovnu obuku i provjeru znanja iz oblasti upravljanja otpadom.

9. METODE TRETMANA I/ILI ODLAGANJA

9.1. Ponovno korištenje i/ili recikliranje otpada

Ponovno korištenje provodi se upotrebom istog materijala više puta, ukoliko je moguće, a recikliranje podrazumijeva skup aktivnosti u kojima od prikupljenih sekundarnih sirovina nastaju novi proizvodi.

Reciklaža se temelji na odvojenom prikupljanju iskoristivog otpada na mjestu nastanka jer se time formiraju odvojeni tokovi različitih vrsta iskoristivih otpadnih materijala (npr. papir, plastika, staklo, ambalaža i ambalažni otpad i električni i elektronički (EE) otpad) te što je najvažnije, osigurava odvojeno prikupljanje opasnog i neopasnog otpada.

Ponovno korištenje i/ili recikliranje odvojeno prikupljenih frakcija miješanog komunalnog otpada trenutno ovise o praksama nadležnog komunalnog preduzeća sa kojim Investitor ima sklopljen ugovor. Ukoliko komunalno preduzeće ne vrši povrat materijala i/ili energije iz odvojeno prikupljenih frakcija otpada, operater MADI d.o.o. Tešanj može razmotriti i opciju predavanja izdvojenih frakcija otpada ovlaštenom pravnom licu koje vrši iskorištavanje materijala i/ili energije (npr. ambalažni otpad se može predati operatoru ambalaže i ambalažnog otpada).

S ciljem ponovnog korištenja i/ili recikliranja otpada od ambalaže, operater MADI d.o.o. Tešanj može putem ugovora prenijeti svoje obaveze na operatora sustava upravljanja ambalažom, ovlaštenog od strane FMOiT, koji će dalje obezbijediti da sakupljač ambalažnog otpada redovno preuzima i sakuplja ambalažni otpad, vršiti njegovo selektivno razdvajanje te ponovno iskorištavanje ambalažnog otpada za reciklažu u ovlaštenim postrojenjima i odlaganje neiskoristivog dijela ambalažnog otpada na odlagalištima.

Ponovno korištenje EE otpada moguće je osigurati npr. povoljnom prodajom ispravnih električnih uređaja, a recikliranje ostvariti predajom ove vrste otpada operatoru sustava upravljanja EE otpadom, ovlaštenom od strane FMOiT. Operator EE otpada dalje osigurava da sakupljač EE otpada redovno preuzima i sakuplja EE otpad, vrši njegovo selektivno razdvajanje te ponovno iskorištavanje EE otpada za reciklažu u ovlaštenim postrojenjima te odlaganje neiskoristivog dijela EE otpada na odlagalištima ili izvoz neiskoristivog dijela EE otpada za koji ne postoje nacionalni kapaciteti za finalnu obradu/odlaganje.

9.2. Tretman otpada

Tretman otpada podrazumijeva fizičke, termalne, hemijske ili biološke procese, uključujući sortiranje, koji mijenjaju karakteristike otpada u cilju smanjivanja količine ili opasnih osobina, olakšavaju rukovanje ili povećavaju povrat komponenti.

Na lokaciji pogona se osim odvojenog prikupljanja otpada neće provoditi ostali načini tretman otpada. Preciznije, vrši se razdvajanje i privremeno skladištenje otpada do trenutka isporuke firmama ovlaštenim za upravljanje otpadom.

9.3. Konačno odlaganje otpada

Otpad se ne smije deponovati ili dozvoliti da se deponuje na bilo koju lokaciju koja ne posjeduje dozvolu za odlaganje i ako odlaganje nije u skladu sa odredbama iz dozvole za upravljanje otpadom.

Otpad se smije prenositi na treće osobe, ako je ta osoba ovlaštena da prevozi, skladišti, obnavlja ili odlaže otpad navedene vrste ili sastava.

Opasni otpad se odvaja i privremeno skladišti unutar skladišta opasnog otpada te predaje ovlaštenim firmama na dalje zbrinjavanje.

Odvoz i odlaganje komunalnog otpada na deponiju komunalnog otpada, sa lokacije postrojenja vrši javno komunalno preduzeće JP RAD d.d. Tešanj. Odnos između operatera i nadležnog komunalnog preduzeća regulisan je, kao što je već navedeno, Ugovorom o uslugama odvoza komunalnog otpada.

9.4. Ostale mjere za upravljanje otpadom

U aktivnostima upravljanja otpadom, operater je dužan provoditi i druge mjere koje su predočene u narednom dijelu teksta.

9.5. Evidencija otpada

Prilikom svakodnevnog rada farme uzgoja pilića doći će do stvaranja opasnog i neopasnog otpada.

U nastavku je objašnjen sistem evidentiranja otpada.

Evidencija o otpadu (neopasnom i opasnom) treba sadržavati sljedeće podatke:

- datum evidencije,
- podatke o nastalom otpadu (vrsta i količina otpada, šifra otpada),
- način skladištenja otpada,
- ime ovlaštenog operatora kojem je otpad predan,
- odgovorna osoba.

Za svaku pošiljku neopasnog i opasnog otpada operater će pripremiti evidencijski list. Evidencijski list radi se u dva primjerka od kojih se jedan predaje operatoru kojemu se otpad predaje, a jedan čuva u vlastitoj arhivi. Na osnovu pohranjenih dokumenata može se utvrditi količina predanog opasnog i neopasnog otpada. Primjeri evidencijskih listova dati su u prilogu ovog dokumenta. Kao što je već navedeno, u skladu sa Uredbom o

selektivnom prikupljanju, pakovanju i označavanju otpada, obavezno je popunjavanje transportne dokumentacije za otpad koji se prevozi.

Operater kojemu je otpad predan na dalje upravljanje, dužan je voditi spomenutu evidenciju o otpadu, a potvrdu o konačnom zbrinjavanju otpada dostaviti odgovornoj osobi za poslove upravljanja otpadom. Evidencija o preuzetom otpadu vodi se svaki put kada se otpad (neopasni i opasni) preuzima na dalje zbrinjavanje.

9.6. Osoba odgovorna za poslove upravljanja otpadom

U skladu sa članom 20. Zakona o upravljanju otpadom, operater MADI d.o.o. Tešanj će imenovati osobu koja će biti odgovorna za poslove upravljanja otpadom, ažuriranje i provođenje Plana upravljanja otpadom.

9.7. Pomoćna oprema i prevencija nastanka otpada

Potrebno je kontinuirano provoditi mjere edukacije uposlenika iz oblasti upravljanja otpadom o pravilnom razdvajanju otpada s ciljem izdvajanja i povrata korisnih komponenti.

Operater će upravljanje otpadom provoditi kroz tri vrste pristupa, i to:

- smanjena upotreba materijala koji generiraju otpad,
- ponovna upotreba otpada, i
- odvojeno prikupljanje otpada s ciljem recikliranja i/ili ponovne upotrebe.

Pored mjera selektivnog prikupljanja i odvajanja otpada radi sekundarnog iskorištavanja, u cilju upravljanja otpadom je i:

- edukacija o postupanju sa različitim vrstama otpada,
- sprečavanje neadekvatnog upravljanja otpadom,
- sigurno privremeno skladištenje otpada,
- kontrolirano odlaganje.

Plan upravljanja otpadom urađen je u skladu sa važećom zakonskom regulativom za oblast upravljanja otpadom, a također u obzir je uzet i međunarodni standard upravljanja okolišom, ISO 14001.

Implementacija ovog Plana upravljanja otpadom odvijat će se prema internim procedurama i uputstvima operatera MADI d.o.o. Tešanj.